

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA IV

MAKARSKA 1964.

BROJ 4-5

DR DRAGUTIN KNIEWALD

ZNAČENJE LITURGIJSKE KONSTITUCIJE II VATIKANSKOG KONCILIA

Ako je tko očekivao da će II Vatikanski koncil donijeti neke senzacionalne ili »spektakularne« zaključke o liturgiji taj je ostao razočaran. Ništa od toga. Liturgijska konstitucija ne mijenja liturgijskih vanjskih oblika ni rubrika, ne uvodi živi narodni jezih u liturgiju napuštajući latinštinu, ne izjednačuje dionicu svećenika i vjernika u liturgiji, ne vraća se na općenitu koncelebraciju i pričest pod objema prilikama, ne izdaje novih liturgijskih knjiga, ne dopušta pjevanje pučkih pobožnih popijevaka u pjevanoj misi mjesto pjevanja liturgijskog teksta, ne propisuje novi broj ili broj paramenata, ne određuje ništa konkretno o crkvenoj zgradi, žrtveniku i sveto-hraništu, ne mijenja sustav liturgijskog kalendara, ne premješta svetkovinu Uskrsa, ne dokida nijednog blagdana.

Pa ipak, razmotrivši sva ta pitanja, koncil je stvorio odluke od najveće važnosti. Ako liturgijska konstitucija i ne predstavlja potpuni problem s prošlošću, ona je velika i odlična prekretnica na području liturgije i liturgijskog života episkopata, klera i vjernika, cijele Crkve. Prekretnica tako izvanredna i — za mnoge — iznenađujuća, da ni najoduševljeniji poznavaoци liturgije, još pred samih nekoliko godina, do početka pontifikata Ivana XXIII, nisu mogli ni pomišljati na to da bi realizacija liturgijske reforme i obnove liturgijskog života, kako ju je zamislio i zacrtao sv. Pijo X, bila tako blizu. Ona je danas stvarnost. Ne, doduše, još u svakidašnjoj praksi. Ali to je spoznaja, odluka i želja pape Ivana XXIII, Pavla VI i čitavog katoličkog episkopata, kako se to ističe već u naslovu liturgijske konstitucije: »Paulus Episcopus servus servorum Dei, una cum Concilio Patribus, ad perpetuam rei memoriam«.

Ta odluka i želja izraz je prilagođavanja Crkve potrebama novog vremena u kome živi čovjek današnjice i u kojem će živjeti nova pokoljenja sutrašnjice. Uzimajući u obzir nove okolnosti i sigurne rezultate liturgijske nauke liturgijska konstitucija ide ususret više ili manje svijesnim težnjama klera i vjernika čitavog svijeta: da liturgija ne bude rubrika, da liturgijske funkcije ne budu prazna formalnost, da vjernici kod liturgijskih čina što ih vrši kler ne budu nijemi i pasivni gledaoci i slušaoci, već da zajedno s klerom, na svoj način, aktivno sudjeluju u svetim činima po kojima se izvršuje i primjenjuje djelo našega spasenja. **Obnova liturgijskog života cijele Crkve i svih njezinih članova**, to je polazna tačka, to je osnovna misao, to je svrha koju želi postići liturgijska konstitucija II Vatikanskog sabora. Uz to se na svakom koraku, u svakoj odredbi, vidi i realistički duh koji ne lomi nego obnavlja i liječi, ne osuđuje nego uočuje i obrazlaže, ne nagli i ne upušta se u sitne pojedinosti, nego prepušta provedbu usvojenih načela i direktiva Papi, regionalnom episkopatu, mjesnom Ordinariju i stručnjacima. U smislu Motuproprija Pavla VI »Sacram liturgiam« od 25. I 1964. i shodno čl. 25 liturgijske konstitucije imenovao je Sv. Otac koncilsku komisiju »Concilium ad exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia« koja će se brinuti da se koncilski zaključci u duhu koncila provedu u život. Članovi su tog savjeta kardinali, biskupi i redovnički generali iz cijeloga svijeta. Među njima se nalazi i mons. Alfred Pichler, biskup banjalučki.

U uvodu (čl. 1—4) i I glavi (čl. 5—46) sadrži liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila opća načela o liturgiji, liturgijskom životu klera i vjernika i o obnovi liturgije koja je postala potrebnom u naše doba. Ovaj se dio liturgijske konstitucije uglavnom odnosi na sve katoličke obrede. Drugi, veći dio (čl. 46—130) donosi načelne norme i praktične propise i direktive o obnovi rimskog obreda i o reviziji rimskih liturgijskih knjiga. Zapravo već počevši od 31. čl. sve je više riječ o rimskom obredu, odnosno o »latinskoj crkvi«. A i kasnije, kad je riječ samo o rimskom obredu, imade stavaka koji važe za opću crkvu, kao na pr. čl. 102—106 (o liturgijskoj godini). Zbog naročitih razloga tehničke i taktičke prirode nisu ova dva dijela konstitucije strogo razlučena. Htjelo se izbjeći svakom prejudiciranju. Nigdje nije dana formalna definicija liturgije. Uvijek samo opisi koje mogu prihvatiti i katolici i nesjedinjeni kršćani. I među samim katolicima postoje još uvijek različita

shvatanja o pojmu i vlastitostima liturgije kao javnog crkvenog bogoslužja. U vezi s pojmom Crkve, o kome se toliko raspravljalo na koncilu. O značenju — inače opće prihvaćene formulacije — »u ime Crkve« i o tome da li je za oblikovanje liturgije **principijelno** potrebna intervencija ili aprobacija vrhovne crkvene vlasti (Sv. Stolice). U čl. 4 koncil izjavljuje da smatra ravnopravnima i jednakog poštovanja vrijednima sve zakonito priznate obrede koji treba da se i dalje čuvaju i razvijaju. Uz to izriče želju da se, prema potrebi, i kod ostalih obreda, poput rimskog, pristupi opreznoj obnovi koja će suditi duh zdrave predaje sjediniti s prilikama i potrebama novoga doba.

Izričito se u konstituciji spominje rimski obred u čl. 3/2, 36, 38, 58, 63, 66, 77, 80, 87, 101 §1, 116, 117. Osim rimskog obreda postoje u »latinskoj Crkvi« (čl. 120) i drugi obredi koje čl. 36 § 1 naziva »latinskim obredima«. Za ove obrede koji su se sačuvali u jednom dijelu Italije, Španije i Francuske vrijedi što je rečeno u čl. 3 i 4 konstatacije. Prema čl. 38 ostaje rimski obred, kome pripada gotovo 99% svih današnjih katolika, **bitno** nepromijenjen i jedinstven na čitavom prostranstvu »latinske Crkve«. Uz to je dopuštena mogućnost da rimski obred u pojedinostima koje nisu bitne bude prilagođen različitim narodima, krajevima i skupovima, osobito u misijskim područjima. Ovim se načelom imaju rukovoditi oni kojima je povjerena revizija i nova redakcija liturgijskih knjiga rimskog obreda. U strukturi obreda i rubrikama novih izdanja rimskih obrednih knjiga ima da dođu do izražaja oba ova elementa. U okviru ovih novih propisa u novim liturgijskim knjigama regionalni su zborovi biskupa po čl. 22 § 2, 39 i 40 ovlašteni da odrede opseg i način prilagođenja rimskog obreda prilikama i potrebama odnosnog kraja i naroda. Rimski, dakle, obred ostaje u svojoj biti rimskim, ali u pojedinostima postaje i narodnim. Osobito u podjeli sakramenata i blagoslovina, ophodima, liturgijskom jeziku, crkvenoj glazbi i crkvenoj umjetnosti. Uvijek u smislu osnovnih načela proglašanih u konstituciji. To je velika prekretnica, veliki i odlučni korak n a p r i j e d prema stanju kakovo je nastalo iza Tridentinuma obvezatnim uvođenjem rimskog brevijara 1568, rimskog misala 1570, rimskog pontifikata 1596 i 1614 najprije fakultativnim, a zatim sve više obvezatnim rimskim obrednikom. Dosta velika raznolikost u sporednim pojedinostima, uz bitno jedinstvo s rimskim obredom, koja je dotad vladala, bila je zamijenjena krutom jed-

noličnošću u najmanjim i sasvim sporednim situacijama. Na pr. kojim redom treba paliti i gasiti svijeće na oltaru prije i poslije liturgijskih funkcija. Preoteo je mah krajnji formalizam, uniformizam i centralizam. Jedinstvene rubrike i ceremonije, uz jedinstveni, vjernicima nerazumljivi liturgijski jezik, to je bila cijela liturgija u praksi. Posljedica je bila potpuno otuđenje vjernika i klera liturgijskom duhu.

Zaslugom rimskih biskupa od sv. Pija X do Ivana XXIII i Pavla VI bogoslovlje je obogaćeno »novom« (u stvari kroz stoljeća zapostavljanom) disciplinom: liturgijskom. Otkako je sredinom prošlog stoljeća Dom Prosper Guéranger pobudio zanimanje za istočne i zapadne liturgijske obrede, sve se više, svestranije i dublje proučavalo sveto obredoslovlje među klerom: historijski, etnografski, literarno, teološki, pastoralno. Rezultati toga studija pokazali su potrebu liturgijske obnove koja uključuje obnovu liturgije s jedne strane i obnovu liturgijskog života klera i vjernika s druge strane. Sv. Pijo X uočio je oba elementa i njihovu međusobnu uzročnu vezu. Svojim je autoritetom legalizirao nastojanje oko liturgijske obnove. To je nastojanje kojiput isto i krivudavim putom. Ali bilo je uvijek dobronamjerno, kako to danas vidimo prosuđujući ono što je prošlo. Dobronamjernost se ne može poreći ni onima koji su s autoritativne crkvene strane bili kojiput nevoljko gledani, nepravilno ili nedovoljno shvaćeni, pa i osuđivani. Kao što je među zagovornicima nove crkvene orijentacije uopće bilo tragičnih likova, tako i »liturgijski pokret« — još onamo iz 16/17 stoljeća — obiluje tragičnim obratima. Dublja i teža je tragika u sukobu istine i istine, prava i prava, nego u sukobu istine i očite laži, pravde i očite krivde.

U svojoj poslanici od 4. XII 1963, na dan kad je svečano proglašena liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila, biskupi njemačkog jezičnog područja (Njemačke, Austrije i Švicarske), sakupljeni u Rimu, ponizno priznaju da je i među njima bilo takvih koji su, iz različitih razloga što su ih smatrali opravdanima, zauzeli pasivni, pa i skeptički stav prema nastojanju oko liturgijske obnove što je u velikom zamahu zahvatilo i katolike njemačkog jezičnog područja. Bilo je — zašto da to prešućujemo? — i drugdje biskupa koji su zauzeli otvoreno protivni i neprijateljski stav. Sukob je bio neizbježan. A opet — i jedna je i druga strana imala i pravo i krivo. Ta se situacija, u svoj oštrini, ponovila i na samom koncilu, među biskupima i kardinalima. Nakon dugih, ponajčešće stvar-

nih rasprava, situacija se pročistila i 22. XI 1963. liturgijska je konstitucija prihvaćena s 2158 glasova koji su glasali **placet** protiv samo 19 glasova koji su glasali **non placet**. Jedan je od tih glasova bio nevaljan. Kad je 4. XII 1963 pridošao **placet** Pavla VI iznosio je omjer glasova 2159 »za« prema 4 »protiv«. Takvoj se jednodušnosti u prvoj fazi koncila nitko nije mogao nadati. Sa svojih često vrlo visokih i čvrstih pozicija ekstremni su tradicionaliste uporno branili svoj stav koji bi se najbolje mogao izraziti riječima **nihil innovetur**. Ukazujući na činjenicu da se svijet kroz tisućljeće znatno izmijenio i da se još mijenja, tražili su drugi crkveni dostojanstvenici, u skladu s predloženom shemom, da liturgija zahvati i život klera i vjernika, da ne ostane okamina tuđa životu, da svojom vrhunarskom moću i umjetničkom ljepotom obuhvati čitavu Crkvu. Suočeni sa životnom stvarnošću ekstremiste su s jedne i s druge strane postajali sve malobrojniji i popustljiviji. Velik je dio koncilskih otaca šuteći pratio ovo rvanje davne prošlosti i budućnosti, čekajući kakav će biti svršetak. Snaga argumenata konačno je, uz stanovite kompromise, oko teksta liturgijske konstitucije, kako je prihvaćena i objelodanjena, okupila ne samo potrebitu dvotrećinsku većinu, nego 99,16% svih glasova.

Papa Pavao VI nije bio stavljen u položaj u kome se nalazio Fogazzarov rimski biskup kad je Pieru Maironi odgovorio da se s njime u mnogome slaže, ali da imade u Crkvi i onih koji drugačije misle, pa da mora razborito postupati da ih ne odgurne i ne povrijedi. Ivan XXIII i Pavao VI imaju pred sobom episkopat cijeloga svijeta koji je u potpuno slobodnoj izmjeni mišljenja prihvatio liturgijsku konstituciju i zatražio obnovu liturgije i liturgijskog života sjedinivši u harmoničnu cjelinu, bez preunagljenih skokova i prekida, časnu tradiciju i opravdani razvitak liturgije i crkvenog života. Zato nije prazna svečana fraza, nego realna zbilja, kad je na čelo konstitucije stavljen natpis: »Paulus Episcopus servus servorum Dei, una cum Concilii Patribus«.

Na prvom su Vatikanskom koncilu, nakon što je brojčano mala opozicija, zajedno s biskupim Strossmayerom, napustila Rim, 18. VII 1870 533 koncilski oca glasalo za predloženu konstituciju »Pastor aeternus«. Dvojica su glasala protiv. Kad je Pijo IX **sacro approbante Concilio** prihvatio i proglasio tu konstituciju, kleknula su ta dvojica pred papu i izjavila »Nunc credo, beatissime pater!«. Pretežna većina opozicije nije bila načelno, dogmatski, nego samo taktički protiv, da ne bi za

Crkvu nastali još teži dani i da se ne bi još više produbio jaz između nesjedinjene braće. Svi su se — i biskup Strossmayer — unaprijed, ili naknadno, podvrgli koncilskom zaključku. Biskup Strossmayer svake je godine iza toga slao papi u svilu uvezene svoje poslanice s iskrenim i dirljivim vlastoručnim posvetama. Danas se ta poslanica nalazi u hrvatskom odjelu knjižnice Germanikuma u Rimu.

Možda će neznatna opozicija na II Vatikanskom koncilu i dalje nastojati da na ostalim područjima crkvenog života prodre sa svojim više ili manje ekstremno-tradicionalnim stanovištem. To je njezino pravo. Ima to i svoju dobru stranu. Tako će zaključci koncila biti još bolje prilagođeni životnoj stvarnosti, kao što to vidimo u liturgijskoj konstituciji. Liturgijska je konstitucija rezultat dugotrajnog rada najboljih liturgijskih stručnjaka cijeloga svijeta, nastojanja sv. Pija X, Pija XI, Pija XII, Ivana XIII i Pavla VI, prihvaćen od čitavog katoličkog episkopata. Uzrečica **Roma locuta est** dobiva u ovom slučaju nov i dublji smisao: u Rimu je progovorila cijela Crkva. U povijesti Crkve, u ovom opsegu i na ovaj način, rijedak i uzbudljiv događaj.

Da, **Roma locuta, causa finita est** — ali samo u tom smislu da je sada na nama svima, koji smo do sada ovako ili onako mislili, jer smo se ovako ili onako razvili, da iz sve duše prihvatimo liturgijsku konstituciju kao **polaznu tačku** obnove našeg vlastitog liturgijskog života, obnove liturgijskog života katoličkih vjerenika, obnove čitavog kršćanskog života uopće. Polaznu, ali ne završnu tačku. Liturgijska je konstitucija u svojoj suštini samo prijelaz iz staroga u novo. Ona ne stavlja tačku ni na obnovu liturgije ni na oblike liturgijskog života Crkve u njihovu daljnjem razvitku. Za taj su razvitak dane opće načelne smjernice po kojima liturgiju ne vrši samo svećenik »u ime vjernika«, nego, zajedno sa svećenikom i na svoj način, i svi prisutni vjernici svojim djelotvornim učestvovanjem. Liturgija opet ulazi kao bitni elemenat u život svakog kršćanina. Po sv. misi i ostalim sakramentima, po blagoslovi-nama tijekom čitavog života. U pobožnim vježbama i ličnim pobožnostima koje treba da budu nadahnute liturgijom i prilagođene svetim vremenima i blagdanima liturgijske godine (čl. 13).

Liturgijska se godina sastoji od dva različita kruga, t. zv. temporalna (**Proprium de tempore**) i sanktorala (**Proprium sanctorum**). Temporal je stariji od sanktorala i predstavlja

prvotni niz kršćanskih svetkovina. Polazna mu je i središna tačka uskrсна nedjelja. Temporal se razvija u okviru od 52 sedmice u godini. Svake se sedmice u nedjelju obnavlja spomen na Isusovo uskrснуće. Zato je nedjelja kat' eksohén kršćanska svetkovina. Santkoral je mlađi i razvija se u okviru 12 mjeseci u godini. Liturgija je po svojoj prirodi teocentrična. U temporalu je povezana sa spomenom na Isusa Krista, Sina Božjega i Spasitelja ljudskoga rodā. U sanktoralu pridolazi uspomena na mučenike i ostale Božje ugodnike. Unutar sunčane godine koja se ne dijeli na sedmice, nego na mjesece, nedjelja pada u različite dane u mjesecu. Zato se temporal sastoji poglavito od t. zv. pomičnih svetkovina. Dies natalis mučenika i svetaca, kao i ostali blagdani u sanktoralu, vezani su uvijek uz isti dan u mjesecu tijekom godine. U srednjem vijeku sanktoral se sve više razvijao na štetu temporala. Liturgijski je nedjelja sve više gubila na značenju, jer su se svetački blagdani slavili i u nedjelju. Kult svetaca praktički je potisnuo u pozadinu svetkovanje nedjelje kao dana Gospodnjega u koji je Isus uskrsnuo, kao i uopće temporal. Redukcijom zapovijedanih svetačkih blagdana i različitim kalendarsko-rubricističkim mjerama nastojala je Sv. Stolica, osobito od sv. Pija X na ovamo, ponovno uspostaviti liturgijski značaj nedjelje i temporala u liturgijskoj godini. Liturgijska konstitucija II Vatikanskog koncila nadovezuje na dosadašnja nastojanja u tom pravcu u duhu enciklike Pija XII »Mediator Dei et hominum«, pa u glavi V »o liturgijskoj godini« određuje kako slijedi:

Crkva slavi tijekom liturgijske godine život i spasonosno djelo našega Spasitelja od Blagovijesti i rođenja do smrti, uskrснуća, uzašašća i poslanja Duha Svetoga, očekujući u blaženoj nadi drugi dolazak Gospodinov (čl. 102). Spomen uskrснуća Gospodinova slavi Crkva ne samo na godišnjicu dana kad je Isus uskrsnuo, nego i svake sedmice u nedjelju. Nedjelja je dan Gospodnji, osnovica i jezgro čitave liturgijske godine. Zato imade nedjelja u liturgijskom kalendaru i svetkovanju prednost pred svim ostalim svetkovinama, osim u nekim izuzetno važnim slučajevima (čl. 106). Koncil želi da se nedjelja opet svetkuje kao blagdan Gospodnji, da temporal liturgijske godine sa svojim krugom otajstava našega spasenja opet dođe do zražaja i da ima prednost pred sanktoralom (čl. 108). U opći liturgijski kalendar, koji važi za cijelu Crkvu ima biti uvršten samo spomen onih svetaca koji su zaista od općeg značenja za cijelu Crkvu. Pojedine crkve, biskupije,

pokrajine i redovi mogu, uz to, svetkovati i svoje posebne svece (čl. 111). Time se pojednostavljuje kalendar opće Crkve, ne gubeći ni rimski ni univerzalni značaj.

S reformom liturgijskog kalendara povezano je i pitanje reforme današnjeg građanskog kalendara uopće i pitanje reforme današnjeg građanskog kalendara uopće i pitanje uskrsnog termina.

U dodatku liturgijskoj konstituciji koncil je pod t. 1. izjavio da se ne protivi nastojanju da se blagdan Uskrsa slavi u stalnu nedjelju unutar Gregorijanskog kalendara, ukoliko se s time slože oni na koje to spada, osobito kršćani koji nisu sjedinjeni sa Sv. Stolicom. Ova oprezna i puna takta izjava i ne želi nikoga staviti pred gotov čin niti bilo čemu prejudicirati.

U t. 2. dodatka obazire se koncil na težnju da se Uskrs premjesti nesamo na određenu nedjelju unutar Gregorijanskog kalendara, nego i da se provede reforma kalendara uopće. O toj se reformi već pola stoljeća mnogo raspravlja. Predloženo je mnogo različitih sistema. Najviše pristaša imade projekt t. zv. svjetskog kalendara. Godina bi imala 12 mjeseci po 30 ili 31 dan, 4 tromjesečja po 91 dan, 52 sedmice, ukupno 364 dana. Tomu bi se dodao još jedan dan izvan sedmica i mjeseci i bio bi proglašen svjetskim praznikom. Kod glasanja u bivšoj Ligi naroda nije taj projekt dobio potrebitu većinu. Sada se reformom kalendara bavi socijalno i ekonomsko vijeće UNO. Prema nacrtu svjetskog kalendara svaki bi datum padao u isti dan u sedmici. Svaka bi godina i svako tromjesečje počelo nedjeljom i završavalo subotom. Nedjelja bi bila 1, 8, 15, 22, 29 siječnja, travnja, srpnja i listopada — 5, 12, 19, 26 veljače, svibnja, kolovoza, studenoga — 2, 10, 17, 24 ožujka, lipnja, rujna, prosinca.

U Geografskoj čitanci »Naš svijet 1« za VI razred osnovne škole (u redakciji Alfonsa Cvitanovića izdala »Školska knjiga« u Zagrebu 1963.) čitamo u članku »Nacrt novog kalendara«, prema časopisu »Otkrića« sastavljenom po I. Šivatu, na str. 46: »Mnogi se odupiru tom novom kalendarskom sistemu, u prvom redu crkva, jer bi takva kalendarska reforma unijela silnu pometnju u kalendar svetaca, a neki bi sveci ostali čak »kratkih rukava«. Međutim, bez obzira na vjerske organizacije i na druge okolnosti, do reforme kalendara će sigurno doći jer to traže praktični interesi današnjice«. Ustvari, katolička se crkva nije nikad protivila reformi kalendara, niti bi ovakova ili sli-

čna reforma unijela pometnju u kalendar svetaca, niti bi koji svetac »ostao kratkih rukava«. »Kalendar svetaca« tu uopće ne dolazi u pitanje, jer se sve to dade sasvim lijepo i lako urediti.

Koncil je u pitanju uvođenja svjetskog kalendara naglasio da se ne protivi uvođenju vječnog kalendara za svjetovno društvo, ukoliko ostane sačuvana sedmica s nedjeljom, bez umetka nekog dana izvan sedmice, tako da ostane netaknut redosljed sedmica u godini. Ipak koncil nije odbacio ni takvu reformu svjetskog kalendara prema kojoj bi se redosljed sedmica prekinuo umetkom nekog dana izvan sedmice. Koncil je prepustio Sv. Stolici da li će i u takvom slučaju, poradi veoma važnih razloga, i u liturgijskom kalendaru primijeniti poredak tako preuđenog svjetskog kalendara. Takav bi slučaj nastupio kad bi u UNO kvalificirana većina zatražila i provela neki kalendarski sistem s umetkom nekog dana izvan sedmice ili na osnovi dekada mjesto sedmica. Vjerojatno bi Sv. Stolica na osnovi ovog ovlaštenja, i u takvom slučaju, primorana pometnjom koja bi inače neminovno nastala, prilagodila liturgijski kalendar i ovakvom sistemu. Razlog rezervi koju je koncil naveo, nije »kalendar svetaca«, nego pometnja sedmičnog poretka na kojem se osniva kršćanski, židovski i islamski kalendar.

Uostalom, i s katoličke je strane predloženo više nacрта novog svjetskog vječnoga kalendara, na osnovi podjele godine na sedmice. Spominjemo, primjera radi, samo prijedlog Otta Stevensa, iznesen u *Ephemerides Liturgicae* 1962/VI, 418-422. Prema tom nacrtu obična se godina sastoji od 52 sedmice, t. j. 364 dana, bez umetanja nekog dana izvan sedmice. Svako tromjesečje imade 13 sedmica, odnosno 91 dan. Godina počinje s 1. siječnja koji pada uvijek u nedjelju. Razlika između ovog i tropskog ili sunčanog kalendara iznosi godišnje 1,242 dana. Ta se razlika ne ispravlja, kao do sada, umetanjem pojedinog dana, nego, prema vrlo jednostavnom računu, umetanjem čitave sedmice svake godine (koja je djeliva sa 7 ili s 25. Bile bi to godine 1967, 1974 itd. Kroz narednih 175 godina bila bi, na taj način, umetnuta (možda ljeti između prvog i drugog polugodišta) 31 sedmica (217 dana). Razlika prema sunčanom kalendaru iznosila bi nakon 500 godina 1 dan, a nakon 3500 godina jednu sedmicu koja bi se tada mogla umetnuti kao zimska prestupna sedmica, osim one redovite ljetne koja je prije spomenuta.

Načelni pristanak koncila da se, uz određene uvjete, promijeni termin Uskrsa i da se izmijeni današnji građanski kalendar razumljiva je koncesija novim prilikama u svijetu o kojima Crkva treba da vodi računa. Ipak, ni jedno ni drugo ništa ne mijenja u samoj liturgiji. Liturgijska konstitucija i reforme koje ona uvodi nisu neki novi Codex rubricarum kojim se mijenjaju dosadašnje rubrike. Koncil je liturgijskom konstitucijom zahvatio mnogo dublje u život episkopata, klera i vjernika. Premda liturgijom nije iscrpljena čitava djelatnost Crkva, ipak je liturgija vrhunac prema kojemu teži sva djelatnost Crkve, i ujedno izvod sve njezine moći (čl. 9). Liturgija je, a osobito euharistija, izvor milosti, našeg posvećenja i Božjeg proslavljenja. Zato treba da vjernici svjesno, djelatno i plodonosno sudjeluju u liturgiji (čl. 11). Biskupi, svećenici, redovnici treba da velikom pomnjom njeguju liturgijski život, svaki lično, u sjemeništima i samostanima, u porodici, župi i biskupiji (čl. 17, 18, 41, 42). Uz liturgijsku potrebita je i hvalevrijedna i izvanliturgijska, lična ili zajednička, pobožnost, pod uslovom da odgovara liturgijskom vremenu, da je u skladu s liturgijom, da iz nje izvire i da k njoj dovodi. Liturgija po svojoj prirodi ne isključuje, ali daleko nadvisuje privatne pobožnosti (čl. 13). Čitav život svakog kršćanina, svakog vjernika, redovnika, redovnice, klerika, svećenika i biskupa, treba da bude potpuno prožet liturgijskim duhom. Prvi svečani poziv što ga je II Vatikanski koncil upravo čitavom svećenstvu glasi: »Sacerdotes... vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent« (čl. 18).

NEKOLIKO MISLI O KONCILU I UZ KONCIL

Meni nikako nije bilo pravo, da se je naše svećenstvo, — mislim: ono »niže«, pastoralno, ispod biskupskog reda, — držalo, barem u javnosti, u ovolikoj rezervi prema stvarima, što bi imale doći, ili su već došle, pred II. vatikanski koncil. Osim u pitanju liturgije, ja ne znam, da je itko od naših svećenika iznio i jedan konkretan prijedlog ili zauzeo stanovište prema nekoj od stvari, o kojima se je vodila debata na koncilu ili u javnosti, u vezi sa koncilom. Ja sam u tom pogledu očekivao više inicijative odzodol. Dobronamjerne, razumije se. Razborite. Disciplinirane. Odmjerene.